

тації та шляхи їх вирішення // Вісник кримінального судочинства. – 2015. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/admin/Downloads/vkc_2015_2_13%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/admin/Downloads/vkc_2015_2_13%20(1).pdf)

3. Обвинувальний вирок Смілянського міськрайонного суду Черкаської області від 30 травня 2016 року у справі № 703/5746/14-к р. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

4. Уголовно-процессуальный кодекс Федеративной Республики Германия – Strafprozessordnung – Научно-практический комментарий и перевод текста закона (Павел Головненков, Наталья Спица) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://maksim-nik.livejournal.com/76064.html>

Кернякевич-Танасійчук

Юлія Володимирівна

доцент кафедри трудового, екологічного
та аграрного права Прикарпатського
національного університету ім. В. Стефаника,
кандидат юридичних наук, доцент

КРИМІНАЛЬНА ПРОЦЕСУАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Кримінальна процесуальна політика є невід'ємним елементом політики у сфері боротьби зі злочинністю. Одразу слід зазначити, що в літературі зустрічається вживання терміна і «кримінально-процесуальна політика», і «кримінальна процесуальна політика». Це зумовлено назвою основного кодифікованого акта як джерела кримінальної процесуальної політики. До моменту набрання чинності Кримінальним процесуальним кодексом України, прийнятим 13 квітня 2012 року, діяв Кримінально-процесуальний кодекс України від 28 грудня 1960 року, а тому правомірним було застосування терміна «кримінально-процесуальна політика». Відповідно сьогодні доцільно використовувати термін «кримінальна процесуальна політика», оскільки чинний Кримінальний процесуальний кодекс України є основним знаряддям реалізації кримінальної процесуальної політики.

Даючи визначення цій складовій політики у сфері боротьби зі злочинністю П. Л. Фріс зазначає, що вона визначає основні напрями правотворчої діяльності держави і правозастосувальної діяльності відповідних державних органів у сфері розслідування і вирішення кримінальних справ [1, с. 175]. Разом з кримінально-правовою, кримінально-виконавчою та кримінологічною (профілактичною) політиками кримінальна процесуальна політика спрямована на досягнення загальної мети – зниження рівня злочинності в державі.

Слід зазначити, що окремі автори безпідставно до системи політики у сфері боротьби зі злочинністю на рівні самостійних підсистем відносять окремі складові кримінальної процесуальної політики. Так, М. С. Дікаєва у розуміння в широкому сенсі кримінальної політики включає «чисто» кримінальну, кримінально-процесуальну, пенітенціарну та оперативно-розшукову політики [2, с. 28]. Однак не можна погодитися з позицією, що

оперативно-розшукова політика виступає окремою самостійною складовою політики у сфері боротьби зі злочинністю, вона є лише частиною кримінальної процесуальної політики. На підтвердження цього твердження можна навести позиції провідних українських вчених.

П. Л. Фріс вказує, що оперативно-розшукова діяльність за своєю суттю є допоміжною до кримінально-процесуальної. Її інтереси фактично є часткою інтересів кримінально-процесуальної політики, які пов'язані із розкриттям злочину, виявленням та затриманням злочинця [3, с. 152].

О. Б. Загурський зазначає, що кримінальна процесуальна політика включає в себе кримінально-розшукову (оперативно-розшукову) політику, визначає її зміст, напрямки та ефективність [4, с. 23].

У науковій літературі окремими науковцями застосовується також термін «судова політика» в якості елемента кримінальної політики (політики у сфері боротьби зі злочинністю).

Наприклад, М. М. Полянський у своїй науковій праці «Питання теорії радянського кримінального процесу» використовує термін «судова політика», під яким визначає «діяльність органів юстиції, спрямовану на здійснення політики партії в Радянській державі, що проводиться у формах, притаманних здійсненню правосуддя, мірами, які є в розпорядженні органів судової влади, з суворим дотриманням соціалістичної законності» [5, с. 72].

О. Д. Максимів «судову політику» пропонує розглядати у межах правової політики держави, але як складовий елемент конституційної політики України. Побудова судової системи навряд чи впливає на ефективність протидії злочинності [6, с. 42].

На наше переконання, вживання терміна «судова політика» замість «кримінальна процесуальна політика» є некоректним, оскільки зміст останньої є набагато ширшим і охоплює не лише кримінальну процесуальну політику у сфері судового розгляду, а й кримінальну процесуальну політику у сфері досудового розслідування, кримінальну процесуальну політику у сфері виконання судових рішень тощо.

Як справедливо зазначає О. Б. Загурський, термін «кримінально-процесуальна політика» має право на існування і може використовуватися для позначення складової частини єдиної державної правової політики боротьби зі злочинністю. Теза про самостійність кримінально-процесуальної політики значною мірою базується на факті існування кримінально-процесуального законодавства як самостійної галузі законодавства [7, с. 187].

Розглядаючи поняття «кримінальна процесуальна політика», варто звернутися до ретроспективного аналізу формування цього поняття.

І. М. Кондрат наголошує, що визначення кримінально-процесуальної політики в її сучасному розумінні вперше в науці кримінального процесу було дано М. С. Алексєєвим і В. Г. Даєвим [8, с. 155], які вважали, що під кримінально-процесуальної політикою Радянської держави слід розуміти основні напрямки правотворчої діяльності держави і правозастосовчої діяльності компетентних державних органів по боротьбі зі злочинністю шляхом реалізації кримінального закону при суворому дотриманні соціалістичної законності, а також шляхом виявлення і усунення причин і умов, що сприя-

ють вчиненню злочинів [9, с. 98].

О. З. Челохсаєв кримінально-процесуальну політику держави визначає як систему законодавчо сформульованих основних начал (ідей, принципів) кримінального процесу, що реалізуються в нормах кримінально-процесуального права й у кримінально-процесуальній практиці [10, с. 12]. Ототожнюючи поняття «принципів кримінального процесу» та «кримінально-процесуальної політики», автор помилково звужує зміст кримінальної процесуальної політики, оскільки предмет останньої включає також суб'єкти, об'єкт, завдання, джерела тощо.

О. Б. Загурський у своєму ґрунтовному монографічному дослідженні «Кримінальна процесуальна політика України: історико-правовий аспект» поняття «кримінальна процесуальна політика» визначає як елемент (підсистему) політики у сфері боротьби зі злочинністю, головним завданням якої є розробка доктрини, концепції, напрямків та цілей з метою забезпечення ефективності реалізації кримінального провадження (досудового розслідування, судового розгляду) за допомогою кримінальних процесуальних відносин та кримінальних процесуальних норм [4, с. 32].

В. А. Пономаренков під сучасною кримінально-процесуальною політикою розуміє «цілеспрямовану, науково обґрунтовану, послідовно системну діяльність перш за все державних органів і посадових осіб по створенню ефективного механізму кримінально-процесуального регулювання, оптимізації кримінально-процесуальної діяльності з метою реалізації призначень кримінального судочинства, найбільш повного захисту прав, свобод та законних інтересів суб'єктів кримінально-процесуальних відносин» [11, с. 158].

Таким чином, кримінальна процесуальна політика є одним з напрямів діяльності Української держави, яка реалізується, як правило, через органи державної влади, які наділені відповідними повноваженнями у сфері розслідування та вирішення кримінальних справ. Крім того, кримінальна процесуальна політика України може розглядатися як галузева наука в системі міжгалузевої науки політики у сфері боротьби зі злочинністю, а також виступати предметом вивчення однойменної дисципліни.

1. Фріс П. Л. Кримінально-правова політика України: дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.08. / Фріс Павло Львович. – К., 2005. – 440 с.

2. Дикаєва М. С. Назначение и исполнение уголовных наказаний в России: криминологический анализ : дисс... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Дикаєва Милана Салмановна. – СПб., 2016. – 271 с.

3. Фріс П. Л. Кримінально-правова політика Української держави: теоретичні, історичні та правові проблеми / П.Л. Фріс. – К. : Атіка, 2005. – 332 с.

4. Загурський О. Б. Кримінальна процесуальна політика України: історико-правовий аспект : монографія / О. Б. Загурський. – Івано-Франківськ : Фоліант, 2014. – 215 с.

5. Полянський Н.Н. Вопросы теории советского уголовного процесса / Н.Н. Полянський. – М. : Изд-во Московского ун-та, 1956. – 214 с.

6. Максимів О. Д. Теоретичні засади політики України у сфері протидії злочинності : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Максимів Ольга Дмитрівна. – Львів, 2016. – 334 с.

7. Загурський О. Б. До питання про стан розробки проблем кримінально-процесуальної політики / О. Б. Загурський // Європейські перспективи. – 2011. – № 2, ч. 2. – С. 186–190.

8. Кондрат И. Н. Уголовная политика государства в формировании уголовно-

процесуальних мер захисти прав и интересов граждан / И. Н. Кондрат // Вестник МГИМО Университета. – 2012. – № 6. – С. 154–158.

9. Алексеев Н. С. Уголовно-процессуальная политика Советского государства на современном этапе / Н. С. Алексеев, В. Г. Даев // Правоведение. – 1977. – № 5. – С. 95–105.

10. Челохсаев О. З. Современная уголовно-процессуальная политика : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / О.З. Челохсаев. – М., 2009. – 27 с.

11. Пономаренков В. А. Уголовно-процессуальная правовая политика // Правовая политика России (общетеоретические и отраслевые проблемы) : учебное пособие / под науч. ред. А. В. Малько. – М. : Юрлитинформ, 2014. – 456 с.

Литвинов Валерій Валентинович
старший викладач
кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ЗАХИСТ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ

Забезпечення права на захист у КПК України передбачено як засаду кримінального провадження, якою, окрім інших, передбачено право користуватися правовою допомогою захисника. Враховуючи таку вимогу зазначеної засади, виникає питання: чи повинен користуватися підозрюваний правовою допомогою захисника під час проведення обшуку? Таким чином, постає питання про доцільність передбачення в нормах КПК України обов'язкової участі захисника під час проведення обшуку та необхідності призупинення такої слідчої (розшукової) дії до прибуття захисника на місце проведення обшуку.

Розглянемо можливість та доцільність запровадження таких норм до КПК України. Слід зазначити, що слідча (розшукова) дія обшук є ефективним засобом отримання фактичних даних під час здійснення досудового розслідування. Така ефективність проявляється насамперед у раптовості її проведення. Особливо така раптовість необхідна під час проведення обшуку у житлі чи іншому володінні підозрюваного. В останньому випадку повідомлення підозрюваного або осіб, які з ним проживають, зведе нанівець ефективність слідчої (розшукової) дії обшук. Адаже останні з метою ухилення підозрюваного від кримінальної відповідальності можуть спотворити або знищити фактичні дані, які планується виявити під час обшуку. Така сама ситуація може виникнути, коли обшук буде призупинено на одну годину до прибуття захисника.

Безперечним є те, що під час проведення обшуку необхідно дотримуватися законності і застосовувати кримінально-процесуальний примус лише у крайніх випадках, коли без його застосування не можна досягти мети обшуку. А тому передбачення в нормах КПК України додаткових гарантій права на захист особи, житло чи інше володіння якої підлягає обшуку, звичайно, будуть позитивними змінами.

Водночас пропозиції про передбачення у нормах КПК України положень щодо забезпечення прав на захист особи (підозрюваного), у якої прово-